

Ferdinand Ahm Krag

Rejsen til Yamal

Dagbog – Yamal 2015

d. 8 september Efter en hel del ventetid på helikopterpladsen i Salekhard letter vi endelig og flyver afsted i en helikopter MI-8 fra 1989. Straks vi er i luften, åbner tundraens vilde rum sig op, og Salekhard – der indtil nu har holdt vores blikke inde-spærrede imellem veje og huse – synes at fordampe i lysdisen under den arktiske sol, og så er den væk. Vi flyver mod nord ud over Yamal Peninsula, og det vi overflyver er ikke dødt land, men en del af et levende tæppe, der strækker sig fra det nordlige Sverige og hele vejen over til Kamtjatka. Organiske mønstre i uendelig farvevariation; det er tundraen der ekspanderer i sin musikalske og ekstatiske form. Vi har læst James Lovelock, og vi har læst det i lejligheder i byen, og når man sidder indenfor, så forbliver det en smuk tese oppe i ens hoved, men det vi ser ud på nu, er ikke en tese eller en tanke, for det træder fuldstændigt tydeligt frem: Vi overflyver en del af planetens lungevæv, der imødekommer vores blikke i farvede fraktale mønstre. Det er efterår, og alt under os brænder i gule, orange og røde farver. Tundraen besidder ørkenens horisontale umådelighed, men zoomer man ind og betragter den i detaljen, så ser man, at tundraen er

en flettende og vævende livsform, der synes at mediere det modsætningsforhold, vi har opbygget mellem skoven og ørkenen.

Ørkenens sprog kender jeg, for ørkenen bor inde i os; det er den vestlige kulturs begyndelse og slutning. De monoteistiske religioner – de abrahamitiske religioner – er alle undfanget i ørkenkulturer, hvor en sadistisk og nådesløs sol har ydmyget alt levende, og hvor kun vertikale patriarkalske magtformer har kunnet sætte sig op imod denne den store ydmyger: ørken-solen. Den sekulære modernitet gjorde ørkendannelsen til sit princip idet den erstattede den monoteistiske Guds løfte om frelse med tilsvarende løfter om frelse, men baseret på udvikling og fremskridt. Paradis blev til utopien for enden af Historien, der kun kunne funkke med et lys mere blændende end ørken-solen, hvis ingen og intet stod i vejen for udsynet. Alle andre historier end det moderne menneskes lille specifikke historie – megalomant betegnet *Historien* – måtte tilbagelægges, forglemmes, ydmyges, udplyndres og destrueres, og derfor kan Claire Coolebrook i *Essays on extinction* med rette skrive: “the human race is facing extincti-

Theis Ørntoft m.fl. Foto: Ferdinand Ahm Krag.a

Vores hvide monstertruck. Foto: Ferdinand Ahm Krag.

on. One might even say that there is a race towards extinction, precisely because humanity has constituted itself as a race". Blev dette kapløb ikke netop grundlagt i monotheismens ørkener, hvor Solens sadistiske og ydmygende magt over mennesket legitimerede menneskets egen sadistiske og ydmygende magt over for alt andet levende? Ørkenen er mono-form, mens tundraen er poly-form. Ørkenen er tankens acceleration, betydningens tømning og sjælens ekstase; det er gentagelsen og forskelsløsheden. Tundraen er en anden slags tænkning; fordi den er et levende væv – liggende på et koldt og vådt underlag.

Efter nogle timers flyvning lander vi ude ved krateret, hvor et russisk forskerhold har slået lejr. Det ser spektakulært ud: sølvfarvede iglo-tele på den brændende tundra i umiddelbar nærhed af et gigantisk hul i jorden. Det er det her vi er kommet for, og det er på en måde hele turens klimaks, og jeg skal interviewe den verdensberømte permafrostekspert Marina Leibman. Men alt i mig stritter imod, og jeg har fuldstændig mistet interessen ikke bare for hullerne, men for videnskaben og dens forklaringer og for forklaringer i det hele taget. Leibman forklarer, og jeg prøver at lytte: En varmebølge fra forrige års usædvanligt hede sommer har langsomt arbejdet sig ned igennem jorden, ned til permafrosten og optøet den i isen bundne metan. Når metan tør ekspanderer den eksplosivt og forsøger at finde en vej ud og op. Derfor opstår hullerne. Jeg nikker og prøver at virke engageret. Jeg kigger ned i det store krater, der nu er fyldt med vand, mens jeg bliver fodret med døde tekniske og videnskabelige termer, og jeg vil bare ud af det. Er pointen med en rejse ikke først og fremmest at miste sit sprog? Jeg kender videnskabens sprog, men ikke tundraens, og jeg har kun lyst til at forsvinde ud på den for at finde det. De små krusninger på overfladen af det mudrede vand træder frem som ansigtskonturer i profil tegnet med pen af den svenske kunstner Carl Fridrik Hill – fra dennes skizofrene periode. Det ligner døde sjæle der migrerer fra bred til bred. Synet forskyder min opmærksomhed, og jeg hører ikke længere efter, hvad Marina Leibman siger, men kommer i stedet til at tænke på Michel Serres, der i 'Naturpagten' skriver:

Psykopompos, sjæleføeren: det er et af de navne, hvormed Antikkens grækere hædrede Hermes: med denne titel mente de, at han ledsagede de døde sjæle til underverdenen ... Som konstruktør af relationer og objekter, konduktør efter døden, gud for meddelelser og nyskabende overgange, antog man, at han tavst og usynligt var til stede i daggryets og aftenens tusmørke. Kort sagt ville Hermes kunne gå for at være afsejlingernes ærkeengel.

Nyskabende overgange? Afsejlingernes ærkeengel? Hullet er cirkulært, så hvor skulle de døde sjæle migrere hen? Findes der overhovedet nogen anden bred at blive fragtet over til? Måske er dette simpelthen metaforen, vi er kommet for at filme: Sjælene driver i et mudret limbo. Hullet er en direkte effekt af vores økonomi; af alt vi forbruger, omformer, destruerer, udrydder og fortærer. Det er det fortrængtes tilbagekomst. Det er materiens hævn over den menneskelige narcissisme, men denne hævn distribueres ikke ud fra noget retfærdighedsprincip. Geo-terroren rammer helt uforudsigeligt. Er det i mødet med denne geo-terror, at vi igen vil lære at forstå, at planetens kredsløb ligesom psyken løber i karmiske møbi-

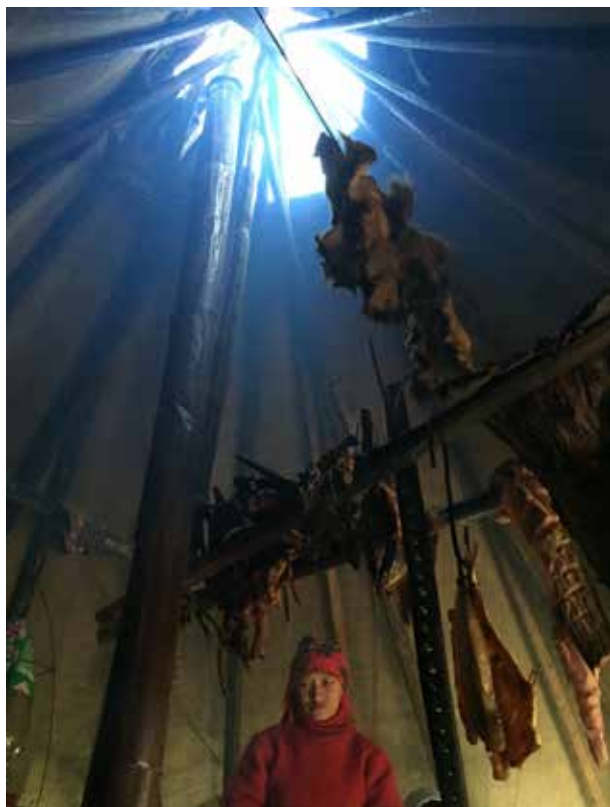
Foto: Ferdinand Ahm Krag.

us-bånd, hvor alt der sendes ud i det ydre vender tilbage til det indre? Vi går rundt langs kanten af hullet, der åbner sig som et håndgribeligt billede på den igangværende geologiske revolte. Uigenkaldeligt vil den holoceæne tidsalder snart være tilbagelagt, men hvor i denne nyskabende overgang befinder vi os? Vi går tavse og usynlige i geologiens tusmørke og leder efter et sprog, men hvordan skal vi overhovedet forstå hullet, hvis vi endnu intet forstår af den overflade, som det er et hul i – tundraen?

Tundraen kan ikke udtrykkes i hverken digt eller prosa. Den kan heller ikke beskrives af maleri eller tegning og sidst af alt kan dens rum og intelligens indfanges af fotografiet og videokameraet. Musikken og sangen kan løfte tundraen ind i sit rum, men først og fremmest angår tundraen vævekunsten. Tundraen ligger på permafrosten som et tæppe over et koldt gulv. Skal vi virkelig forstå denne flade og dens problemer, så skal vi måske først og fremmest søge inspiration og viden hos de kulturformer, der har skabt de mest avancerede tekstiler? For er disse tekstiler ikke netop et udtryk for en dyb forståelse af det væv, der binder mennesket til sin omverden? Er vævekunsten i sin sublime form ikke netop denne *konstruktør af relationer*, som ellers er en rolle Michel Serres tilskriver guden Hermes? Men hvilke væveformer kan aftegne det planetariske bindevæv med sans for alle skalaer? Med sans for denne sammenvoksede tilstand, hvor kulturer, teknologier og naturer er filtret uløseligt og katastrofisk skabende ind i én og samme skæbne-knude? Er dette ikke det virkeligt essentielle kunstneriske spørgsmål, når vi diskuterer medie, stil, genre, komposition, kuratering osv.?

d. 9 september – Fisketur Min opvågningen er en sær forsinket ankomst til bevidstheden om mig selv. Jeg konstaterer at jeg er en person, men hvem? Jeg er en krop, der ligger i en sovepose i et telt og i nogle ganske korte øjeblikke aner jeg hverken hvem eller hvor jeg er. Jeg må ud. Det er høj sol. Hvor længe har vi sovet? Jeg kan se lidt af floden fra vores camp. Det river i mig for at komme derned og udforske området. Frederik og Frans er allerede stået op og ude at gå. Lad os få overstået morgenmaden i en

fart, tænker jeg. Der er varm the i termokanden, der er brød, noget fisk på dåse og en anden dåse med en sød, hvid sirupsagtig smørelse. Ikke synderligt appetitligt, men jeg er sulten. Theis og jeg hugger noget af maden i os, får stillet vores behov. Jeg skænker noget mere the, rejser mig fra bålpladsen og kigger ud over tundraen. Supertæppets uendelighed stråler. Vi befinder os ved trægrænsen, så nu er der ikke kun himmel og tundra, men lærketræer i en lige linje. Selvlysende klare grønne og gule farver skyder op fra den brændende røde uendelighed, op mod himlens suveræne blå, blæsten er mild og frisk. Ned med det sidste the og det tørre brød, min krop har det fantastisk, og så er det afsted. Hvor får Theis det fra? Det er endnu morgen og han er sendt helt af sted på en tankestrøm om kosmos, uendelighed, universets yderste grænse, begyndelse og slutning, det digitale og alt muligt andet. Jeg kan ikke rigtig rumme det. Jeg prøver at lytte, jeg prøver at svare et eller andet, mens mit blik hele tiden flakker op og ned og alle vegne. Alt skal studeres, tages ind og jeg falder konstant i svime over et eller andet, som jeg bare synes er helt enormt smukt, som for eksempel den måde floden har formet landskabet på; den umiddelbare glæde ved den uudtømmelige rigdom af former og materialer; alle disse fantastiske skulptureringer af materien. Vi går hen til den store bank af sten og sand, der danner en halvø på et sted, hvor floden er meget bred. Men så kommer tidspunktet, hvor vi må tilbage til lejren. Dagen er programsat. Ærgerligt! Jeg kunne fint have brugt et par timer mere her, faktisk et par dage, for ikke at sige en uge, for ikke at sige et helt liv: Udforske området og blive geografien selv, fange fisk i floden og indoptage hver en nuanceforskel i landskabet, tage det hele ind og gøre det til en del af min indre geografi, der skriger efter udvidelse, landskaber, andre regler, nye ordner, der kan aktivere alle aspekter af min krop og mit nervesystem. Vi vender tilbage til pladsen. Fisketuren er åbenbart ikke gået så godt, så Alexei, Hermann og Wasily skal ud at fiske igen. Vi beslutter os for at gå i forvejen; en ca. 10 kilometer tur hen til det lille plateau, hvor rensdyrnomaderne opbevarer alt deres vinterudstyr.

Feodors Chum. Foto: Ferdinand Ahm Krag.

Lejrbillede. Foto: Ferdinand Ahm Krag.

d. 10 september Vi vågner op på pladsen med nomadernes vinterudstyr, der ligger surret sammen på slæder. Himlen er grå og tundraen brun. Udsigten er det mest overvældende, vi endnu har set, og Frederik, der har sejlet nord om Grønland i kajak, siger at selv i de områder af arktis kan man ikke se så langt som her på tundraen. Ingen af os kan rigtig tage det ind. ‘Det ligner jo en anden planet!’. Vi er fuldstændig eksalterede. Og vi taler om, hvor vild en science-fiction film vi kunne lave i det her landskab. På et tidspunkt bliver jeg træt af det og føler lede ved mig selv. Vi befinder os ikke på en anden planet, og hvorfor – i grunden – skal dette suveræne landskab koloniseres af vores fiktioner? Jeg når at tænke, at netop dette er endnu et aspekt af den destruktive tilstand vi bærer med os. Idet vi blev løsrevet fra den del af arbejdet, der er bundet til landet og jorden, så kan vi kun genbesøge dette grundlag ved at fiktionalisere det. Når vi som digtere, kunstnere og filmskabere vil gøre landskabet til rammen for en fiktion, er det så i

grunden ikke bare en videreførelse af koloniherrens gamle blik på landskabet? Af den samme manglende evne til at lytte til tingene selv? Af den samme iver efter at underlægge alting en produktivitetstanke? Vi burde bare leve som Antonin Artaud, når han skriver: “Jeg vil ikke være andet end den digter for altid, der ofrede sig i jegets Kabbalah for den rene sansning af tingene”. Den rene sansning af tingene og varetagelsen af landet uden nogen former for produktivitet for øje; hvis vi udlevede dette ideal, så havde vi endelig lagt Vesten bag os, og ingen af vores bekendte ville længere have adgang til vores indre.

d. 11. september Lang morgen, hvor jeg fotografere inde i chum'en. Jeg forsøger at kortlægge dens inventar. Særligt interessant er genstandene i den modsatte ende af indgangen dvs. hele opstillingen omkring hylden med helgenbillederne. Der står syv ikoner på hylden, og de befinder sig ca. i ansigtshøjde. Ned fra hylden hænger der et mintgrønt blomstret

klæde, der går ned til jorden, og på hvis midte der er et rødt ortodokst kors. Hele opstillingen har karakter af et alter, men der er også diverse brugsgenstande og hverdagsobjekter. Tændstikker, to walkie-talkie'er, et gammelt armbåndsursur, der er gået i stå. Til venstre for hylden hænger der et lille ovalt spejl i en træramme og ved siden af dette en lille kalender af gråt papir, hvor datoen står med store røde typer. Det er i dag d. 11. september, og jeg kigger på de to røde ét-taller og tænker på de sammenstyrtede tvillingetårne. Til højre for ikonerne hænger der et ur af plastik. Oplever en art meditatív tilfredsstillelse ved at inventaret er så klart og principielt. Uret. Ikonerne. Spejlet. Uret angiver sekunderne, minutterne og timerne. En kalender der angiver dagene og månederne. Og så er der ikonerne, der angiver det moralske ideal, evigheden og den mytiske tid. Et spejl der fordobler ansigtet og muliggør dets daglige opretholdelse; forfængeligheden og plejen af selvet som et billede. Men hvordan fandt disse kulturgenstande ud på tundraen og blev strukturerende komponenter i rensdyrnomadernes kosmologi?

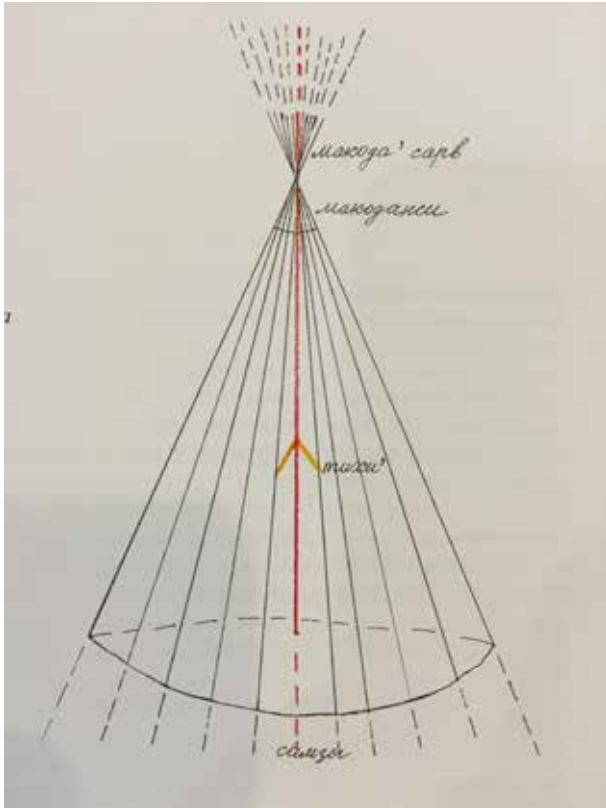
d. 12. september Jeg sover alene i telt for at kunne stå tidligt op. Jeg vil se med mit legeme, og jeg vil sidde alene og uforstyrret. Jeg vil ikke tage billeder, og jeg vil ikke filme. Jeg går ud i morgengryet, og mens jeg forlader bopladsen opstår sætningen 'fotografiet er en forbrydelse mod naturens ret' i mit hoved, og jeg kommer til at tænke på billedforbuddet og ikonoklas-

Vinterlejren. Foto: Ferdinand Ahm Krag.

mestriden. Jeg tænker at vores kulturs tragedie er, at vi havnede på den forkerte side af forbuddet, og at en kløgtigere civilisation end vores ville have udstyret fotografiet med nogle meget stærke restriktioner – et tabu – i stedet for blot at sætte dette stykke teknologi fri. Nu lever vi i billedet. Og hele tiden kiler det sig ind imellem legemet og al anden verden, hvorved vi taber både ansigt og legeme til en magisk og dog stupid teknologi. Jeg vandrer et par kilometer og går op på en forhøjning, så jeg har udsigt hele vejen rundt: Jeg kan se lejren mod øst, der ligger ned til floden, og jeg kan se Uralbjergene mod vest, og mod syd åbner tundraen sig op i det der forekommer at være en uendelig udstrækning. Mod nord stiger den og aftegner en rand mod himlen kun et par kilometer væk. Farverne er askegrå, sølvgrå, brunaskesølvgrå, brændt umber, gul okker, rå umber, okkergrøn, hvidgul, brunlilla, græsgylden, hvidgylden, platin, rustrød, rød lilla, lillabrun, brungul, brungrøn, bladguldsylden, cadmiumgul, hvidbrun, rød lilla, brungrå, coboltblå, grå lilla, hvidlig gulgrøn, silkemat pistaciegrøn, cremehvid, ulvebrun, flammearange, hovfarvede skygger og pelsede farvetoner; ulden rød og rød som kønnet. Algegrøn. Irgørn. Det mineralske og det organiske. Lillagrå farvehinder over forvredne dale fulde af skygger. Indsunkne reptilhuder. Spættet cellevækst. Tusmørketonaliteten: mørkets perforering af mosgrønne flader. Den pelsede grå. Den lusede grå. Himlen over tundraen: den vertikalt klingende blå, udstrålingens og ekspansionens blå. Lysspredningen: farvens ophør i den altfortærende solbrand. Den hvide ild. Sibirisk blå. Den spektrale tavshed mod øst: daggryets askegrå mur. Farver i fase er tid i fase. Lysfaser i brand. Der er farver, der står uden for årstiden, fordi de ikke vil ofres; bliv den undvegne farve, bliv lystonen for enden af hullet i tiden. Der er farver der bor i timen, og der er farver der sprænger timen. Dybere end reptilblikket findes de indre eksponeringer af farvens første øjeblik. Det er lysets egen pan-psykiske hukommelse, der viser sig fra bunden af det evolutionære dyb.

Jeg går tilbage til lejren med en fornemmelse af, at alt vi har indfanget med vores kameraer er fuldstændig ubrugeligt, og at vi skylder tundraen vores fulde legemlige tilstedeværelse; at vi slet ikke har gi-

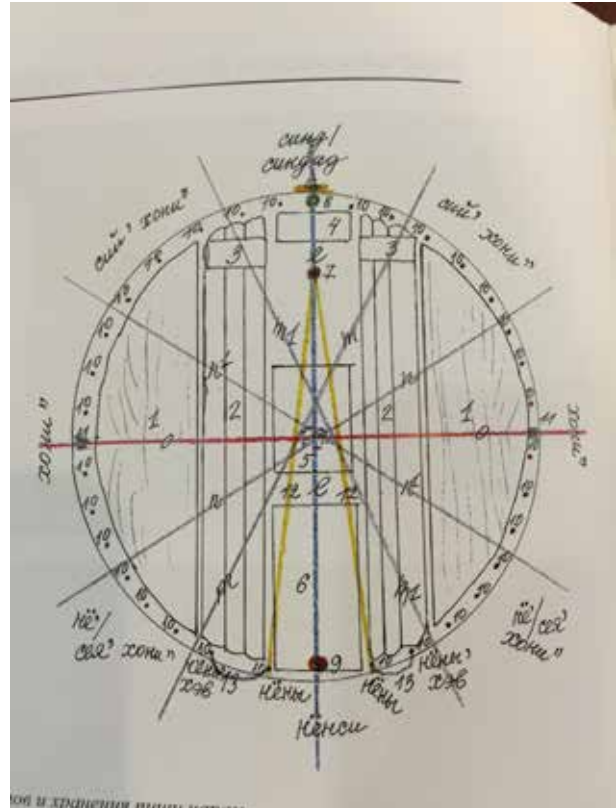

Chum-diagrammer. Foto: Ferdinand Ahm Krag.

vet den nok og derfor har vi endnu ikke adgang til dens sprog. Vi pakker og kører den lange tur tilbage til Salakhard, hvor vi tager på hotel.

d. 13. september Vågner op og er stadig fuld, jeg kan ikke huske, hvordan vi kom hjem fra natklubben i går, men jeg har det besynderligt nok fantastisk og turen rundt i byen er opløftende. Den klare luft og smagen af et stort og koldt efterår, der tager til i styrke. Besøget på det fine egnsmuseum i Salekhard er meget givende; på biblioteket finder vi en stor monografi over neneterne af antropologen Erena Pushkareva. Bogen indeholder nogle fantastiske diagrammatiske illustrationer af de hellige og kosmiske forordninger inde i en chum.

Det ses tydeligt af illustrationerne, hvordan tellets konstruktion samtidig fungerer som et kosmisk diagram. Senere kører vi mod byen Labytnangi, der betyder 'de syv lærker', og som er gammelt helligt område for Khanti-stammen. På færgeoverfarten sid-

der vi tavse i bilen, og jeg har mærkelige oplevelser af passagetid, suspenderet tid og omløjringer af tid. Her- mes!

Labytnangi: det skamløse forfald, og de ligeså skamløse forsøg på at maskere forfaldet. Bygningerne omkring centrum er beklædt med plader af hård plastik i skingre farver, men uden nogen arkitektonisk funktion overhovedet. Uvenlige blikke og løsgående hunde overalt. Talrige bække løber zig-zag igennem byen for at samles på hovedgaden i sø-store vandspejle, og der står gult råd i piletræernes millioner. Vi spiser aftensmad på en café, hvor den enorme garderobe er fyldt med tropiske planter; det ligner et økologisk asyl for den holoceæne flora.

Ferdinand Ahm Krag, f. 1977.

Billedkunstner. Uddannet fra Det Kongelige Danske Kunstakademi, 2006.